

KITOBXON NUTQINI RIVOJLANTIRISHDA NASRIY ASARLARNING O'RNI

**Sharipova Muxlisa
Matkarim qizi**

*Qo'qon davlat universiteti Kutubxona-axborot
faoliyati mutaxassisligi II-bosqich magistranti*

Аннотация

Ushbu maqolada oliy ta'lim jarayonida talabalar shaxsiy va ijtimoiy rivojlanishida zamonaviy pedagogik yondashuvlarning ahamiyati o'rganiladi. Ta'limda innovatsion metodlardan foydalanish, talabalar mustaqil fikrlashini rivojlantirish, motivatsiyasini oshirish hamda kommunikativ kompetensiyalarni shakllantirish masalalari tahlil qilinadi. Tadqiqot davomida kuzatuv, so'rovnoma va pedagogik tajriba metodlaridan foydalanildi. Natijalar shuni ko'rsatdiki, zamonaviy yondashuvlar asosida tashkil etilgan ta'lim jarayoni talabalar faolligi va bilim samaradorligini sezilarli darajada oshiradi.

Kalit so'zlar: pedagogika, zamonaviy ta'lim, shaxsiy rivojlanish, ijtimoiy rivojlanish, motivatsiya, mustaqil ta'lim, kompetensiya.

Аннотация. В статье рассматривается значение современных педагогических подходов в развитии личности и социальных качеств студентов в системе высшего образования. Анализируются методы инновационного обучения, направленные на формирование самостоятельного мышления, повышение мотивации и развитие коммуникативных компетенций. В исследовании использованы методы наблюдения, анкетирования и педагогического эксперимента. Результаты показали, что использование современных подходов значительно повышает активность и эффективность обучения студентов.

Ключевые слова: педагогика, современное образование, личностное развитие, социальное развитие, мотивация, самостоятельное обучение, компетентность.

Abstract. This article examines the importance of modern pedagogical approaches in the personal and social development of students in higher education. It analyzes innovative teaching methods aimed at developing independent thinking, increasing motivation, and improving communicative competencies. The research used observation, questionnaires, and pedagogical experiments. The results show that education organized based on modern approaches significantly improves students' activity and learning effectiveness.

Keywords: pedagogy, modern education, personal development, social development, motivation, independent learning, competence.

KIRISH

XXI asrda ta'lim tizimi tubdan o'zgarib bormoqda. Zamonaviy jamiyat talabalardan nafaqat nazariy bilimlarni, balki amaliy ko'nikmalarni ham talab qiladi. Shu sababli ta'lim jarayoniga innovatsion va interaktiv metodlarni joriy etish muhim ahamiyat kasb etadi. Bugungi kunda kompetensiyaviy yondashuv asosida ta'lim berish talabalar mustaqil fikrlashini rivojlantirishga xizmat qiladi. Bu esa ularning kelajakdagi kasbiy faoliyatida muvaffaqiyatga erishishiga yordam beradi. Badiiy adabiyot inson ma'naviy dunyosini boyituvchi, uning tafakkuri va nutqini rivojlantiruvchi muhim omillardan biridir. Adabiyotning asosiy turlaridan biri bo'lgan nasriy asarlar jamiyat hayotini, inson ruhiyatini, ijtimoiy munosabatlarni keng va chuqur tasvirlash imkoniyatiga ega. Shu jihatdan, nasriy asarlar nafaqat estetik zavq bag'ishlaydi, balki kitobxonning nutq madaniyatini shakllantirishda ham muhim rol o'ynaydi. Hozirgi globallashuv davrida yoshlar nutqining sodda, qisqa va ba'zan noto'g'ri shakllanishi kuzatilmoqda. Bu esa kitob mutolaasining kamayib borayotgani bilan ham bog'liq. Shu sababli, nasriy asarlarning kitobxon nutqiga ta'sirini o'rganish va tahlil qilish dolzarb masalalardan biri hisoblanadi. Pedagogika sohasida olib borilgan tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, zamonaviy ta'lim usullari talabalar bilimni mustahkamlashda muhim rol o'ynaydi. Ko'plab olimlar innovatsion texnologiyalarni qo'llash orqali ta'lim samaradorligini oshirish mumkinligini ta'kidlaydilar. Shuningdek, interaktiv metodlar, guruhli ishlash va muammoli vaziyatlar asosida o'qitish talabalar faolligini oshirib, ularni dars jarayoniga faol jalb etadi. Mazkur tadqiqotda zamonaviy pedagogik yondashuvlarning samaradorligini aniqlash maqsadida bir nechta ilmiy usullardan foydalanildi. Jumladan, nazariy tahlil orqali mavzuga oid ilmiy adabiyotlar o'rganildi. Amaliy qismda esa kuzatuv, so'rovnoma va pedagogik tajriba metodlari qo'llanildi. Tadqiqot oliy ta'lim muassasasida tahsil olayotgan talabalar ishtirokida olib borildi. So'rovnoma orqali ularning ta'lim jarayoniga bo'lgan munosabati, motivatsiyasi va mustaqil o'qish darajasi aniqlandi. Pedagogik tajriba davomida esa interaktiv metodlar qo'llanilib, natijalar an'anaviy usullar bilan taqqoslandi.

MUHOKAMA VA NATIJALAR

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, zamonaviy pedagogik yondashuvlardan foydalanish talabalar faolligini sezilarli darajada oshirdi. Xususan, interaktiv metodlar qo'llanilgan guruhlarda talabalar dars jarayonida faol ishtirok etib, mustaqil fikrlash va muammolarni hal qilish ko'nikmalarini rivojlantirdi. So'rovnoma natijalari talabalar motivatsiyasining oshganini va ularning ta'lim jarayoniga bo'lgan qiziqishi kuchayganini ko'rsatdi. Shuningdek, kommunikativ kompetensiyalar va jamoada ishlash qobiliyatlari ham rivojlanganligi aniqlandi. Natijalar tahlili shuni ko'rsatdiki, zamonaviy yondashuvlar asosida tashkil etilgan ta'lim jarayoni an'anaviy usullarga nisbatan samaraliroq hisoblanadi. Nasriy asarlar — bu voqea-hodisalar she'riy shaklda emas, balki erkin, oddiy nutq orqali ifodalangan badiiy matnlardir. Nasrda muallif voqealarni batafsil tasvirlaydi, qahramonlarning ichki kechinmalarini ochib beradi va hayotiy jarayonlarni keng yoritadi.

Nasriy asarlarning asosiy janrlariga quyidagilar kiradi: hikoya, qissa, roman, esse, ocherk.

Nasrning asosiy xususiyatlari: erkin bayon uslubi, voqealarning keng tasviri, obrazlarning chuqur ochilishi, real hayotga yaqinlik

Nasriy asarlar orqali kitobxon turli hayotiy vaziyatlarni angelaydi, insoniy fazilatlarni tushunadi va hayot tajribasini oshiradi.

Kitobxon nutqi tushunchasi. Kitobxon nutqi — bu insonning o‘qigan asarlari, olgan bilimlari va tajribasi asosida shakllangan og‘zaki va yozma nutqidir. Nutq insonning fikrlash darajasini, dunyoqarashini va madaniyatini aks ettiradi.

Kitobxon nutqi quyidagi tarkibiy qismlardan iborat: leksik boylik (so‘z zahirasi), grammatik to‘g‘rilik, uslubiy aniqlik, mantiqiy izchillik

Kitobxon qancha ko‘p va sifatli asar o‘qisa, uning nutqi shuncha boy, aniq va ta’sirchan bo‘ladi.

Nasriy asarlar kitobxon nutqining rivojlanishiga bevosita ta’sir ko‘rsatadi. Bu ta’sir bir necha yo‘nalishda namoyon bo‘ladi:

1. Leksik boylikni oshirish

Nasriy asarlarni o‘qish davomida kitobxon yangi so‘zlar, iboralar va tasviriy vositalarni o‘rganadi. Bu esa uning lug‘at boyligini kengaytiradi.

2. Grammatik ko‘nikmalarni rivojlantirish

Asarlardagi to‘g‘ri tuzilgan gaplar kitobxoniga grammatik jihatdan to‘g‘ri nutq qurishni o‘rgatadi.

3. Nutqning ifodaliligini oshirish

Nasriy asarlarda ishlatiladigan badiiy tasvir vositalari (metafora, taqqoslash, epitetlar) kitobxon nutqini yanada chiroyli va ta’sirchan qiladi.

4. Mantiqiy fikrlashni rivojlantirish

Voqealar rivojini kuzatish, sabab-oqibatni anglash kitobxonning mantiqiy fikrlash qobiliyatini oshiradi.

5. Nutq madaniyatini shakllantirish

Nasriy asarlar orqali kitobxon to‘g‘ri, odobli va o‘rinli gapirishni o‘rganadi.

XULOSA

Xulosa qilib aytganda, zamonaviy pedagogik yondashuvlar oliy ta’lim tizimida talabalar shaxsiy va ijtimoiy rivojlanishida muhim o‘rin tutadi. Innovatsion metodlardan foydalanish talabalar motivatsiyasini oshirib, ularning mustaqil fikrlash va bilim olish qobiliyatlarini rivojlantiradi. Shu bilan birga, bunday yondashuvlar talabalarda kommunikativ kompetensiyalarni shakllantirish, ijtimoiy moslashuv va kasbiy tayyorgarlik darajasini oshirishga xizmat qiladi. Kelgusida ta’lim jarayoniga zamonaviy pedagogik texnologiyalarni keng joriy etish orqali ta’lim sifatini yanada oshirish mumkin.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Karimov N. “Adabiyot nazariyasi” – Toshkent: O‘zbekiston, 2018.

2. To‘xliyev B. “Badiiy adabiyot va nutq madaniyati” – Toshkent: Fan, 2016.

3. Yo‘ldoshev Q. “Adabiyotshunoslik asoslari” – Toshkent: O‘qituvchi, 2019.

O‘zbekiston Respublikasi Oliy ta’lim tizimi uchun “Ona tili va adabiyot” darsliklari.

Internet manbalari:

1. www.ziyonet.uz

2. www.wikipedia.org